

Rozpomienky z minulých časov

Pamiatke Juraja Mošteňana

Matka, sestra Royovcov, Augusta a Pavla, bola horlivá osvedčená Slovenka. Keď roku 1848 náš blahej pamäti slávny Hurban odišiel bojovať za svätú vec národa, ostala hlbocká fara prázdna. Neprajníci našej národnej veci, na ich čele Klsák, ev. kňaz v Sobotišti, pousilovali sa čím skôr obsadiť hlbockú faru, aby Hurban viac vrátiť sa nemohol. Na lep sadol chudák otec, keď dal sa prehovoriť.

Starší, ktorí poznali Klsáka osobne, vedia i to, ako sladko, farizejsky vedel dakoho zaobísť, ako vedel dajakú vec do priaznivého svetla postaviť, keď ju chcel previesť. Klsák presvedčil nebohého otca, že prevedená bude riadna voľba, keď on nie, druhý vraj prijme hlbockú cirkev. Istá Gyczička v Kerti, patrónka cirkve, vyžiadala si, aby zvolili si ju moji rodičia za kmotru a potom týrala nebohú matku. To bol počiatok nášho rodinného nešťastia.

Po skončenej revolúcii otec vystúpil z fary hlbockej, a bolo mu sľúbené, že sa vláda inde o neho postará. Ev. kňaza vymenovať nemožno a otec nesmel rátať, že ho Slováci za kňaza vyvolia. Tak sa stalo, že bol dva roky bez úradu.

Cez Hlboké išlo počas revolúcie mnoho vojska, i cisárskeho, i gardistov, ktorí hrozili vypáliť dedinu, ak im nezaopatria dobrú a poriadnu stravu. V celej dedine bola jediná fara, čo mohla to podať. Tak moji rodičia cez celú revolúciu prijímali dôstojníctvo vojska na chovu. Úradskí hovorili, že im z radosti nahradia, čo to stáť bude, podľa možnosti i ustávanie, len nech dedina zachránená bude. Stálo to veľký peniaz, toľkých a takých ľudí zaopatrovať mäsom a vínom zo Senice, blízkeho mestečka. No našiel sa jeden z našich ľudí, čo povedal Hlbočanom, že by boli blázni to platiť. Hlbočania uverili, otec písomnej zmluvy nemal, pohľadávať to nemohol. Prešlo ťažkých, krušných dvanásť rokov, utratili sme našu dobrú matku, prišli o všetko. Po dvoch rokoch bez práce, bol otec vymenovaný za notára do Sv. Kríža v nitrianskej stolici. Roku 1856 volali ho za kňaza do Pusta-Fodímešu v prešporskej stolici. Otec prijal faru. Prišiel rok 1860. V Orosláne išli voliť kňaza, namiesto zomrelého Szabadosa (predtým Sloboda). Na Černi, vo vesprímskej stolici, bol kňazom Ján Stano, náš ujec, bol veľký maďarón. V komárňanskom senioráte, v ktorom je Oroslán, bol toho času inšpektorom istý Csapó, bohatý zeman tam z daktorej dedinky a, rozumie sa, tuhý Maďar. Išlo mu veľmi o to, dostať do Oroslánu maďarisátora, aby semeno maďarizácie, ktoré Szabados rozsieval započal, nevyhynulo. Keď Csapo počul, že do Oroslánu ten istý Mošteňan sa hlási, čo z Hlbokého odísť musel, myslel natrafiť na svojho človeka, ktorého hľadal, zaujal sa oroslánskej voľby v takej miere, že už na Vianoce povolaný bol môj otec na prábu, v januári 1861 zvolený jednohlasne a 2. februára tohože roku zaujal novú stanicu už ako kňaz.

Dňa 24. apríla, v deň otcových menín, prišiel Csapó a viacerí kňazi návštevou k otcovi, aby si meno pomadžarčili, aby sa napríklad volal "Mozsdány". Inšpektor seniorálny sklamal sa v očakávaní, otec rozhodne odoprel to a povedal, že on nemá sa čo hanbiť za meno svojho otca. Ešte v ten istý rok začali k nám dochodiť časopisy "Pešťbudínske Vedomosti", "Sokol", "Černokňazník" i "Obzor". Naša domácnosť bola celá slovenská. I s ľuďmi otec obcoval len slovensky. Jeho predchodca bol už zaviedol maďarčinu. Ešte i pri kňazskej spoločnej spovedi, nevystala hádka o to, prečo otec nemaďarčí Oroslán? Rozhorčený nad tým, prestal chodiť na kňazskú spoveď. To ich mrzelo, lebo im povedal, prečo nejde. Senior Smidt docielil konečne to, že páni kolegovia aspoň pri tej príležitosti dali pokoj národnostnej otázke.

V roku 1861 rastie maďarská spupnosť, keď sa im dobre vedie. Csapó nevzdal sa nádeje, že konečne získa nás, deti, za svoje vlastenecké záujmy a potom, že sa už i otec poddá. Porekadlo vraví, že každá cesta vedie do Ríma, on zas kamkoľvek pohol sa na cestu, cesta viedla ho cez Oroslán. Išiel do Pešti na korunáciu.

Idúc do Pešti, bol môj pán Csapó krotký ani holúbok, rečnil, ako nám už teraz všetkým dobre bude, akú svobodu dosiahne každý! Oni, Maďari, pravda, budú pánmi v krajine, lebo v ich rukách bude vláda, ale akí chcú byť spravodliví ku každému Nemaďarovi! Všetci budeme tu ako dobrí bratia, atď. Z Pešti idúc, zas - prišli k nám na noc, prišli oba veľmi milí, ale už to boli iní ľudia, tej krotkosti už nebolo. Z počiatku išlo ešte hladko, oni zdžžali sa ako hostia, my vyhýbali každej narážke proti vzácnym hosťom, až konečne z ich strany "vyšlo šidlo z vreca", nedalo im neukázať nám, že sú už oni pánmi sveta a my bedač slovenská. Z našej strany to už potom náležite hrklo, odložili sme ústupčivosť voči spupnosti. Ostrý náraz zapríčinila som hlavne ja. Počula som menovať slovenskú reč len "kočistinou". I vtedy obrátil sa ku mne, že už teraz musím upustiť od svojich bludných náhľadov, osvojiť si maďarskú štátnu reč, ktorá je predsa mojou materčinou (!), a kým neosvojím si ju, že vytvorím sa z dobrej spoločnosti toho kraja. Vo mne zovrela a povedala som, že mojou materinskou rečou ostane vždy slovenská reč, lebo tej učila ma moja matka.

"Čo čakáte vy Slováci? Záštitu u kráľa? Slováci roku 1848 bojovali za kráľa, my Maďari proti kráľovi a dynastii, a teraz rovno nám platí! S tým rozdielom, že nás urobil pánmi, dal moc do našich rúk, a vy musíte sa poddať našej vôli. Dost' sa spierajú Horvati našej nadvláde, a predsa prinútení budú už teraz hľadať naše priateľstvo."

Týmto vystúpením dokázal môj otec čestnosť, charakter. Lebo dobre vedel, že takým vystúpením neobľahčuje svoje osobné postavenie v tom cudzom, neprajnom svete, a predsa to urobil, keď kázalo mu to jeho slovenské srdce.

Tak osihotený všade, i v kňazskom zbore všetko boli maďaróni a Maďari, stál 25 rokov, nepopustil v ničom a nikdy nezatajil svoje národné zmýšľanie ako Slovák. Nepopustil až do konca svojho kňazského účinkovania. Hovorím až do konca, lebo keď r. 1886 tamojší kaplán Ludvik Novomeský a učiteľ Pavel Bartoš uviedli v Orosláne jedným šmahom dvanásť ráz v roku (sami Maďari boli na chvíľu zarazení, hovorili, že z počiatku dost' mohlo byť štyri razy v roku) maďarské služby Božie, vtedy môj otec, starobou i chorobou už sklúčený, nemal v tom žiadnej účasti, ba ťažko to niesol, nakoľko to ešte pochopiť mohol. Za to do mojej smrti d'akovať budem Pánu Bohu, že, čo i chorobou, ale prekazil to, že otec nemal na tom žiadnej účasti. Páni Novomeský a Bartoš tiež neurobili to preto, aby maďarizovali, ale prinútení boli k tomu mojím položením. Toho svedok som i ja, lebo všetko, čo valilo sa na nich preto, že chudák otec už nemohol, zdielala som ja s nimi. Urobil sa posledný pokus zachrániť cirkev pred mravnou skazou a zachovať sebe úrad, že by mohli tam d'alej účinkovať a to zlo aspoň mierniť. Ale horký! Maďarónsky fanatizmus, podpaľovaný pekelným nástrojom Pohánkom, nebolo možno zastaviť. Boli zničené tri slovenské rodiny, štvrtú vyhnaní za more a skazili mravne oroslánsku cirkev, ktorú dotiaľ menovali hviezdou komárňanského seniorátu.

Tak žil môj otec, napádaný, upodozrievaný, za štvrt' stololetia. Ja končím tieto riadky v tom sladkom povedomí, že svoje previnenie a svoju nedbalosť z mladších rokov otec napravil tak, ako nenájde sa hneď rovný príklad. Držal verne vztyčenú zástavu slovenskú až po najkrajnejšiu krajnosť, až mu podrazili nohy, vzali všetko, úrad chlieb, prístrešie a zničenému, zlomenému starcovi dali ísť do vyhnanstva.

Neznal ho svet, ale znal ho náš drahý Spasiteľ v svojej vševedúcnosti, a pevne verím, že vítal ho tamhore slovami: "Dobre, služobníče verný, nad málom bol si verný, nad mnohým ťa ustanovím, vojdí v radosť Pána svojho."

Miloslava Hermína Mošteňanova

Rodokmeň

Juraj Mošteňan

otec Štefan
matka Katarína r. Poliaková
nar. 23. 1. 1811 Streženice
zomrel 25. 12. 1897 Smrečany, tam i pochovaný

Karolína r. Royová

otec Pavel Peter
matka

1. dcéra Miloslava Hermína slobodná

2. dcéra Etela - mala 5 detí
manžel Čobrda Pavol Rodol'ub - Smrečany
u nich žil a zomrel Juraj Mošteňan

syn Čobrda Vladimír Pavol
biskup východného dištriktu
20. 7. 1880 Smrečany
zomrel 2. 9. 1967 Smrečany - tam i pochovaný